

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Hemlig teleavlyssning m.m. vid förundersökning avseende grova brott år 2009

BAKGRUND

Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren har varje år sedan 1997 lämnat en redovisning till regeringen för användningen av hemliga tvångsmedel. Mellan 1970 och 1997 redovisade Rikspolisstyrelsen årligen sin användning av hemlig teleavlyssning rörande narkotikabrott. Redovisningen begränsas inte längre till att avse enbart narkotikabrott utan omfattar alla tillstånd som lämnats för hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning enligt relevanta bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken.

Regeringsuppdraget

Regeringen har i beslut (Ju 2010/855/Å) förnyat redovisningsuppdraget till Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen. I det nya uppdraget efterfrågas mer specifika uppgifter om bl.a. de brott som motiverat tillståndet och den nytta som myndigheterna haft av tvångsmedlet. Med utgångspunkt från de nya kraven har Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen tagit fram ett nytt redovisningsformulär där de interna återrapporteringskraven ställts betydligt högre än förut. Det nya formuläret innehåller både nya och förändrade frågeställningar. Årets redovisning ger därför i vissa delar svar som inte är direkt jämförbara med fjolårets. Den innehåller även uppgifter som tidigare inte tagits fram.

Redovisningen

Årets redovisning skiljer sig, som nämnts, delvis från de tidigare redovisningarna. Den innehåller uppgifter om antalet förundersökningar där hemliga tvångsmedel använts, antalet misstänkta personer som omfattas av tillstånd till hemliga tvångsmedel, antalet förundersökningar där mer än en person är misstänkt för brott och antalet tillstånd som meddelats under året. Det framgår även hur många teleadresser som varit föremål för avlyssning eller övervakning samt teleadressernas innehavare uppdelat i olika kategorier. Effektiviteten eller nyttan av åtgärden redovisas också på ett tydligare sätt genom att detaljerade uppgifter inhämtats från de enskilda förundersökningarna.

Vid utformningen av det nya formuläret fanns en uttalad målsättning att inte skapa några tolkningsutrymmen för de poliser och åklagare som besvarar frågorna. Sammanställningen har emellertid visat att det i några fall fortfarande finns utrymme för bedömningar vilket också kan påverka resultatet.

HEMLIGA TVÅNGSMEDEL

Hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning

Hemlig teleavlyssning kan användas vid förundersökning om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, samt försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott om sådan gärning är belagd med straff eller annat brott om det kan antas att brottets straffvärde överstiger två år.

Hemlig teleövervakning kan användas vid utredningar om dataintrång, barnpornografibrott och narkotikabrott samt i andra utredningar under förutsättning att det, för den aktuella brottsligheten, inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Hemlig teleövervakning kan också användas vid försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott om sådan gärning är belagd med straff. Tillståndsgivningen avser därmed flera olika brottstyper.

Hemlig teleavlyssning innebär inhämtning av uppgifter om innehållet i ett telemeddelande, d.v.s. ljud eller text. Hemlig teleövervakning begränsas till inhämtning av uppgifter om teleadresser liksom tid- och platsangivelser för meddelandena. Teleövervakning kan även avse historiska uppgifter. Ett tillstånd till teleavlyssning omfattar alltid teleövervakning eftersom verkställigheten av teleavlyssning förutsätter tillgång till de uppgifter som omfattas av tillstånd till teleövervakning.

Hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning kan användas i förundersökningar om samma sorts brottslighet som hemlig teleavlyssning men kan även användas om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden syftar då till att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet.

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optiskelektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål utan att upplysning om övervakningen lämnas.

REDOVISNINGEN FÖR 2009

Tillstånd till hemliga tvångsmedel m.m.

Under 2009 har 2 216 tillstånd till hemliga tvångsmedel meddelats i 611 förundersökningar. Tillstånden har omfattat 1 539 personer såsom misstänkta för brott och sammanlagt 4 039 teleadresser. Av förundersökningarna har 335, eller drygt hälften, riktats mot två eller flera misstänkta. Ett flertal av förundersökningarna har omfattat flera tillstånd till hemliga tvångsmedel. Det är inte heller ovanligt att flera olika former av tvångsmedel förekommer i samma förundersökning, t.ex. finns ofta tillstånd till hemlig teleavlyssning i ärenden där tillstånd till hemlig kameraövervakning meddelats. Det förekommer också att hemlig teleövervakning använts innan tillstånd om hemlig teleavlyssning eller hemlig kameraövervakning meddelats.

Tillstånden till hemliga tvångsmedel fördelas enligt följande.

Hemlig teleavlyssning	1 659 tillstånd
Hemlig teleövervakning	2 134 tillstånd <i>varav 475 tillstånd avser enbart hemlig teleövervakning</i>
Hemlig kameraövervakning	82 tillstånd

Avslag har meddelats i fem fall avseende hemlig teleavlyssning och i sex fall avseende hemlig teleövervakning.

Tillstånd till hemlig teleavlyssning har meddelats avseende 3 267 teleadresser och tillstånd avseende enbart hemlig teleövervakning har meddelats avseende 772 teleadresser. Varje tillstånd till hemlig teleavlyssning har i genomsnitt omfattat två teleadresser och motsvarande siffra för hemlig teleövervakning är något lägre.

Brotten

I de 611 förundersökningarna har 547 brottsmisstankar lagts till grund för åtgärder med hemlig teleavlyssning, 120 förundersökningar har enbart omfattat hemlig teleövervakning och åtta enbart hemlig kameraövervakning. Flera förundersökningar har omfattat olika former av hemliga tvångsmedel.

Brottsmisstankarna fördelar sig på förundersökningar enligt följande.

Brott	Hemlig teleavlyssning (antal i %)	Hemlig teleövervakning (antal i %)	Hemlig kameraövervakning (antal i %)

Narkotikabrott m.m.	204 (51 %)	37 (16 %)	30 (68 %)
<i>Narkotikabrott, grovt</i>	190	23	17
<i>Narkotikabrott</i>	<10	10	11
<i>Brott mot alkohollagen, grovt</i>	<10	-	<10
<i>Smugglingsbrott, grovt</i>	<10	<10	-
<i>Dopningsbrott, grovt</i>	<10	<10	-
Våldsbrott	74 (18 %)	46 (20 %)	6 (14 %)
<i>Mord/dråp</i>	42	21	<10
<i>Misshandel, grov</i>	<10	15	-
<i>Våldtäkt, grov (även mot barn)</i>	<10	<10	-
<i>Våldtäkt</i>	<10	<10	-
<i>Koppleri, grovt</i>	<10	-	-
<i>Människosmuggling, även grov</i>	<10	<10	-
<i>Människohandel</i>	<10	<10	-
<i>Människorov</i>	<10	-	-
<i>Olaga hot, grovt</i>	-	<10	<10
Tillgreppsbrott	63 (16 %)	125 (54 %)	3 (7 %)
<i>Rån</i>	<10	47	-
<i>Stöld, grov</i>	<10	50	<10
<i>Häleri, grovt</i>	<10	<10	-
<i>Bedrägeri, grovt</i>	42	15	<10
<i>Utpressning, grov</i>	<10	<10	<10
Ekonomisk brottslighet	35 (9 %)	11 (5 %)	0 (0 %)
<i>Skattebrott, grovt</i>	12	<10	
<i>Bokföringsbrott, grovt</i>	<10	<10	
<i>Penninghäleri, grovt</i>	<10	<10	
<i>Insiderbrott, grovt</i>	<10	<10	
<i>Oredlighet mot borgenär, grovt</i>	<10	<10	
<i>Trolöshet mot huvudman, grovt</i>	<10	-	
Övriga brott	24 (6 %)	12 (5 %)	5 (11 %)
<i>Mordbrand, grov</i>	11	<10	<10
<i>Mordbrand</i>	<10	-	<10
<i>Vapenbrott, grovt</i>	<10	<10	-

Övergrepp i rättsak, grovt	-	<10	-

Vid sammanställningen har alla osjälvständiga brottsformer (medhjälp, stämpling, förberedelse och försök) redovisats tillsammans med huvudbrottet.

Andelen tillstånd per brottstyp fördelas enligt följande:

Brott	Hemlig teleavlyssning	Hemlig teleövervakning	Hemlig kameraövervakning
Narkotikabrott m.m	70 %	13 %	55 %
Våldsbrott	14 %	22 %	25 %
Ekonomisk brottslighet	2 %	2 %	0 %
Tillgreppsbrott	11 %	58 %	11 %
Övriga brott	3 %	5 %	9 %

Uppgifterna om antalet tillstånd har fördelats mellan de olika brottstyperna på samma sätt som brottsmisstankarna redovisats.

Verkställigheten

De inhämtade uppgifterna visar att de allra flesta tillstånd till hemliga tvångsmedel verkställts. Verkställigheten av tvångsmedelsåtgärden har avbrutits eller inte genomförts vid 14 tillfällen på grund av att den person tillståndet avsett lämnat landet eller avlidit. I 16 fall har åtgärden inte verkställts på grund av tekniska problem eller resursbrist. Dessa ärenden har undantagslöst gällt verkställighet av hemlig teleavlyssning.

Genomsnittlig avlyssnings- eller övervakningstid

Under fjolåret har hemlig teleavlyssning verkställts i sammanlagt 50 813 dagar, hemlig teleövervakning i 15 232 dagar och hemlig kameraövervakning i 2 804 dagar. Den kortaste verkställighetstiden för hemlig teleavlyssning varade i en dag och den längsta i 503 dagar. Motsvarande uppgifter för hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning är en dag avseende den kortaste verkställighetstiden och 503 dagar respektive 151 dagar för de längsta.

Såväl den längsta hemliga teleavlyssningen som den längsta hemliga teleövervakningen har alltså pågått i över ett år och det är därmed fråga om utredningar som återkommer i den årliga redovisningen. Av de uppgifter som hämtats in framgår även att hemlig teleavlyssning i flera fall verkställts under perioder som överstigit 100 dagar samt att en dags verkställighet också varit vanligt förekommande.

Den genomsnittliga verkställigheten per tillstånd är följande.

Hemlig teleavlyssning	31 dagar
Hemlig teleövervakning	32 dagar
Hemlig kameraövervakning	34 dagar

Vid en jämförelse med fjolårets redovisning framgår att den sammanlagda tiden för hemlig teleavlyssning ökat med 4 378 dagar. Motsvarande uppgifter för hemlig teleövervakning är en minskning med 7 553 dagar och för hemlig kameraövervakning med 247 dagar.

Rättslig hjälp

Tillstånd till hemlig teleavlyssning har beviljats vid 24 tillfällen i ärenden med begäran om internationell rättslig hjälp. Motsvarande uppgifter för hemlig teleövervakning är 11 tillstånd. Under året har det inte kommit in någon begäran om rättslig hjälp avseende hemlig kameraövervakning. Vid en jämförelse med fjolårets redovisning framgår att dessa ärenden minskat något. De ärenden som omfattats av rättslig hjälp ingår inte i sammanställningen av den nytta som de brottsbekämpande myndigheterna haft av de hemliga tvångsmedlen.

Nyttan av de hemliga tvångsmedlen

Enligt de inhämtade uppgifterna har den hemliga teleavlyssningen varit till nytta för det brottsbekämpande arbetet vid 2 385 tillfällen i de 394 förundersökningar där åtgärden lett utredningen framåt. Den brottsutredande nyttan har omfattat 1 154 personer som varit misstänkta för brott. Tillgången till hemliga tvångsmedel har därmed varit till nytta avseende 64 % av förundersökningarna och 75 % av de personer som under året varit föremål för hemliga tvångsmedel. Tillstånden till hemlig teleavlyssning har uppgetts vara till nytta för utredningen vid sammanlagt 1 395 tillfällen. Tillstånden har vidare ansetts vara till nytta för det brottsbekämpande arbetet genom att uppgifterna lett till att en misstänkt person avförts från utredningen eller att uppgifterna innehållit s.k. överskottsinformation vid sammanlagt 369 tillfällen. Av uppgifterna för hemlig teleövervakning framgår att åtgärden varit till nytta för utredningen vid 395 tillfällen och för hemlig kameraövervakning vid 30 tillfällen.

Nyttan avseende hemlig teleavlyssning har fördelats enligt följande.

Uppgifterna har lett till frihetsberövande <i>(den misstänkte grips, anhålls eller häktas)</i>	29 %
Uppgifterna har lett till annat tvångsmedel <i>(husrannsakan, beslag eller annat hemligt tvångsmedel)</i>	22 %
Uppgifterna har använts vid förhör	14 %
Uppgifterna har lett till frihetsberövande av annan i ärendet	12 %
Uppgifterna har lett till att den misstänkte avförts från förundersökningen	11 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning vid huvudförhandling	6 %
Uppgifterna har använts som överskottsinformation <i>(enligt 27 kap. 23 a § första stycket rättegångsbalken)</i>	5 %

Nyttan avseende hemlig teleövervakning har fördelats enligt följande.

Uppgifterna har använts vid förhör	54 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning vid huvudförhandling	38 %
Uppgifterna har lett till frihetsberövande eller använts som överskottsinformation	8 %

Nyttan avseende hemlig kameraövervakning har fördelats enligt följande.

Uppgifterna har lett till frihetsberövande	31 %
Uppgifterna har använts vid förhör	31 %
Uppgifterna har åberopats som bevisning vid huvudförhandling	20 %
Uppgifterna har lett till frihetsberövande av annan misstänkt i ärendet	18 %

I de ärenden där tillståndet att använda hemliga tvångsmedel inte lett till någon nytta för förundersökningen återfinns dels de ärenden där tillståndet inte verkställts på grund av tekniska problem eller resursbrist, dels de ärenden där tillståndet inte verkställts eller avbrutits för att den misstänkte lämnat landet eller avlidit. Den främsta anledningen till att åtgärden inte varit till nytta för förundersökningen är att spaningsresultat inte uppnåts. Enligt de inhämtade uppgifterna har bristande spaningsresultat uppgetts som skäl i 94 % av dessa ärenden.

Av de uppgifter som hämtats in framgår vidare att åtal väckts mot 303 personer som varit föremål för hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning medan förundersökningen lagts ned i 464 fall. Uppgifterna visar även att åklagaren vid årsskiftet inte tagit ställning i åtalsfrågan i 118 fall och att utredningen fortfarande pågick i 107 ärenden. Såväl de nedlagda förundersökningarna, de pågående utredningarna och de ärenden där åklagaren inte tagit ställning till åtalsfrågan har ibland redovisats per ärende och inte per misstänkt vilket är ett resultat av de oklarheter i formuläret som tidigare omnämnts. I fråga om antalet väckta åtal bör även förtydligas att ett åtal mot en person kan omfatta flera åtalspunkter.

Utgångspunkten för beräkningen av den nytta som åtgärden inneburit för den brottsutredande verksamheten har varit att utredningen förts framåt på ett sätt som kan mätas objektivt. Därvid har inte beaktats om förundersökningen senare lagts ned eller om åtal väckts. Uppgifter om nyttan har även redovisats i de utredningar som fortfarande pågick vid årsskiftet.

Abonnemangsinnehavare

För att tillstånd till hemliga tvångsmedel ska meddelas måste den teleadress som den misstänkte använder vara känd. Det kan vara fråga om egna teleadresser men också sådana som den misstänkte kan förväntas använda. I årets redovisning har abonnemangsinnehavet redovisats i olika kategorier för att på ett tydligare sätt visa hur den frågan bedömts.

Teleadresserna har fördelats på abonnemang m.m. enligt följande.

Egen mobil/fast telefon	11 %
Oregistrerat kontantkort	70 %
Företagstelefon där den avlyssnade/övervakade har teckningsrätt	2 %
Annans teleabonnemang i gemensam bostad	2 %
Annans abonnemang	3 %
Arbetsgivares telefon som den avlyssnade/övervakade disponerar	1 %
Övriga	11 %

(t.ex. allmänt tillgänglig telefon, e-postadresser, teleadresser på kriminalvårdsanstalt och utländska teleadresser som används i Sverige)

Av fördelningen framgår att tillstånd till hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning framförallt meddelas avseende oregistrerade kontantkort. Under tidigare år har de oregistrerade kontantkorterna redovisats som egna teleadresser såvida inte något annat framgått av de uppgifter som hämtats in. Enligt förra årets redovisning uppgick andelen teleadresser som innehades av annan än den misstänkte till ungefär en tredjedel av det totala antalet teleadresser. I år uppgår den andelen istället till en femtedel. Det antal teleadresser som innehåses av annan, men som den misstänkte använder, har därmed minskat vid en jämförelse med föregående år.

BEDÖMNING

Bakgrund

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten har inför årets redovisning inhämtat delvis andra uppgifter än de som tidigare utgjort underlag för den årliga redovisningen till regeringen. De uppgifter som hämtats in ska motsvara de krav som regeringen ställt i det uppdrag som är nytt för i år. Myndigheterna har emellertid även försökt att i redovisningen tydligare visa sambanden mellan förundersökningarna, de misstänkta och tillstånden till hemliga tvångsmedel. Redovisningen utgår därmed från antalet förundersökningar och antalet misstänkta men i enlighet med regeringsuppdraget redovisas även uppgifterna per tillstånd.

Årets redovisning

Antalet tillstånd, misstänkta och förundersökningar

Av årets redovisning framgår att antalet tillstånd till hemlig teleavlyssning ökat jämfört med tidigare år. Tillstånden till hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning har däremot bara ökat marginellt. Det har tidigare konstaterats att antalet tillstånd till hemlig teleavlyssning ökat något för varje år under de senaste tio åren. Det främsta skälet till det är sannolikt den ökade användningen av mobiltelefoner i samhället. Den generella uppfattningen bland poliser och åklagare är att de personer som är intressanta i den brottsutredande verksamheten använder mobiltelefoner i mycket hög utsträckning. Det är också vanligt att dessa personer ofta byter telefoner och/eller teleadresser, särskilt i samband med att brott begås. Uppfattningen styrks av de uppgifter som ligger till grund för redovisningen och en del av årets ökning beträffande antalet tillstånd är hänförlig till den "telefonkultur" som finns i kriminella kretsar.

Som tidigare nämnts ger antalet tillstånd inte heller någon säker bild av användningen av hemliga tvångsmedel, vilket kan exemplifieras med de uppgifter som tagits fram inför årets redovisning. Under året har 276 förundersökningar omfattat en misstänkt person per utredning. Resterande 335 förundersökningar har omfattat 1 263 misstänkta personer vilket ger ett genomsnitt på nästan fyra personer per utredning. Varje förundersökning med mer än en misstänkt omfattar i genomsnitt omkring åtta teleadresser. En förundersökning med fyra misstänkta kan exempelvis innehålla mellan fyra och åtta tillstånd till hemlig teleavlyssning. Om rätten prövar tillståndsfrågan avseende samtliga misstänkta och alla teleadresser vid samma tillfälle kan beslutet emellertid komma att redovisas som ett tillstånd. Den sammanlagda avlyssningstiden liksom antalet avlyssnade personer är dock densamma oavsett det är fråga om ett tillstånd eller åtta.

De uppgifter som hämtats in visar trots allt att användningen av hemlig teleavlyssning ökat under föregående år. Användningen av hemlig teleavlyssning har ökat i såväl storstadsregionerna som i övriga delar av landet. Det är emellertid fortfarande så att hemliga tvångsmedel bara används i ett fåtal utredningar och det kan inte uteslutas att en eller ett par mer omfattande utredningar kan påverka de regionala uppgifterna. Som exempel kan nämnas en utredning som pågick under år 2009 och omfattade 29 misstänkta, närmare 150 telefoner och över 200 teleadresser samt hade en avlyssningstid om fem månader. Ett sådant ärende påverkar även resultatet i den årsvisa sammanställningen.

Enligt vår bedömning beror fjolårets ökning till viss del på de misstänkta benägenhet att byta telefoner och teleadresser. Den främsta faktorn bakom ökningen är emellertid sannolikt den nationella satsningen mot grov organiserad brottslighet. De särskilda medel som polisen fått för att använda i kampen mot den organiserade brottsligheten har gett resultat bl.a. genom ökad lagföring. Den myndighetsgemensamma satsningen mot grov organiserad brottslighet som inleddes under 2009 har också lett till flera förundersökningar om sådan brottslighet där hemliga tvångsmedel kan användas. Satsningarna har dessutom medfört att polisen arbetar mer effektivt i såväl underrättelseverksamheten som i utredningarna kring den grova organiserade brottsligheten. Ett effektivare polisarbete ger ett bättre bedömningsunderlag för såväl polismyndigheterna själva som för åklagare och domstol. Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten anser därför att den ökade användningen av hemlig teleavlyssning är en direkt följd av satsningarna mot den grova organiserade brottsligheten.

Domstolarna har under året, liksom under föregående år, avslagit ett fåtal av ansökningarna om hemliga tvångsmedel. Tillstånd har således lämnats i mer än 99 % av de ärenden om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning som underställts rättens prövning. Vidare har samtliga ansökningar om hemlig kameraövervakning bifallits. Fåtalet avslag talar för att de ansökningar som

prövas av rätten är väl underbyggda och väl motiverade. Därtill är användningen av hemliga tvångsmedel både resurskrävande och integritetsingripande. Bakom varje ansökan finns därför överväganden med utgångspunkt från behovet av åtgärden, proportionaliteten i förhållande till det integritetsintrång som åtgärden kan innebära samt om det finns möjligheter att uppnå det avsedda resultatet på andra mindre integritetsingripande sätt. De uppgifter som hämtats in stödjer att dessa överväganden gjorts.

Avlyssningstid

Den totala avlyssningstiden avseende hemlig teleavlyssning har under året ökat med knappa 10 %. Den genomsnittliga verkställighetstiden har däremot sjunkit från 47 dagar till 31 dagar. Enligt vår bedömning är även dessa förändringar en effekt av "telefonkulturen" i kriminella kretsar och det effektiviserade polisarbetet mot den grova organiserade brottsligheten.

På samma sätt kan de förändringar som uppmärksammats avseende hemlig teleövervakning också förklaras med att polisen blivit mer effektiv. Användningen av hemlig teleövervakning påverkas dock inte i så stor utsträckning av satsningarna mot den grova organiserade brottsligheten eftersom den brottsligheten vanligtvis är sådan att övervakningsuppgifter kan lämnas till de brottsbekämpande myndigheterna enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

Den förhållandevis begränsade användningen av hemlig kameraövervakning medför att ett eller ett par ärenden lätt kan påverka såväl den sammanlagda som den genomsnittliga verkställighetstiden. Det saknas därför skäl att närmare undersöka varför den användningen minskat i tid.

Abonnemangsinnehavare

De uppgifter som framkommit i underlaget till årets redovisning överensstämmer i stort med vad som tidigare redovisats. Från integritetssynpunkt bör det dock vara en fördel att det av redovisningen tydligt framgår att den misstänkte ofta är ensam användare även av de teleadresser som innehas av annan än honom eller henne.

Brottslighet

Tillstånd till hemliga tvångsmedel meddelas framför allt i förundersökningar om narkotikabrott. Mer än hälften av tillstånden till hemlig teleavlyssning har avsett den typen av brott. Andelen har emellertid minskat i förhållande till annan brottslighet. Eftersom årets uppgifter redovisats per brottsmisstanke och inte per tillstånd är de dock inte direkt jämförbara med vad som redovisats under föregående års redovisning.

Nyttan av hemliga tvångsmedel

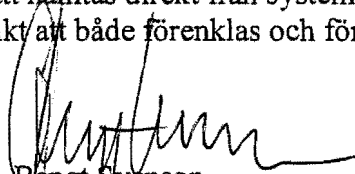
Den kritik som tidigare riktats mot Rikspolisstyrelsens och Åklagarmyndighetens redovisning av hemliga tvångsmedel har främst avsett metoderna för att mäta effektiviteten av användningen av hemliga tvångsmedel. Alternativa mätinstrument har också diskuterats. I föregående års redovisningar har effektivitet ansetts vara uppnådd om den hemliga tvångsåtgärden lett till fortsatta tvångsmedel mot den misstänkte. Det har inte närmare redovisats vilka tvångsåtgärder som det varit fråga om.

Inför årets redovisning har myndigheterna beaktat alternativa möjligheter att värdera nyttan eller effektiviteten av de hemliga tvångsmedlen. Diskussionerna har stannat vid att utredningsåtgärder som följer av tvångsmedelsanvändningen är ett tydligt sätt att objektivt mäta effektiviteten eller nyttan av åtgärden. Ett sätt att möta den tidigare kritiken har varit att tydligare visa vilka åtgärder som föranletts av tvångsmedlet och hur de uppgifter som kommit fram vid tvångsmedelsåtgärden använts. Det har vidare ansetts vara av värde att redovisa om förundersökningen lagts ned eller om den avlyssnade eller övervakade personen åtalats. Polis och åklagare har dessutom ålagts att redovisa de utredningar som pågått vid årsskiftet samt de förundersökningar som avslutats men där åklagaren ännu inte tagit ställning till i åtalsfrågan.

Genom de uppgifter som hämtats in framgår att användningen av hemliga tvångsmedel vanligtvis leder utredningen framåt och att nyttan av åtgärdena omfattar merparten av de enskilda som är föremål för avlyssningen eller övervakningen. Fördelningen mellan de olika formerna av nytta visar att det hemliga tvångsmedlet främst har betydelse för frihetsberövanden och andra tvångsmedel samt vid förhör under förundersökning.

De uppgifter som polisen och åklagarna ålagts att redovisa ger enligt vår uppfattning en tydligare bild av den faktiska nytta som de hemliga tvångsmedlen har i arbetet mot den grova brottsligheten. Det har emellertid av både polis och åklagare uppfattats som komplicerat och framförallt tidskrävande att ta fram de efterfrågade uppgifterna. Årets redovisning kommer därför att utvärderas inför nästa år när Åklagarmyndighetens digitala diarium för hemliga tvångsmedel planeras att vara i drift. De uppgifter som efterfrågas för redovisningen kommer till stor del att hämtas direkt från systemet. Redovisningen kommer därmed sannolikt att både förenklas och förbättras.

Anders Perklev
Riksåklagare

Bengt Syrenson
Rikspolischef

Bilaga.

Tillstånd till hemlig teleavlyssning avseende narkotikabrott under åren 1980-2009

1980	220	1986	213	1992	258	1998	251	2004	493
1981	277	1987	205	1993	261	1999	216	2005	542
1982	313	1988	203	1994	309	2000	242	2006	583
1983	418	1989	211	1995	333	2001	277	2007	640
1984	414	1990	214	1996	306	2002	367	2008	600
1985	233	1991	243	1997	281	2003	446	2009	1 161

Tillstånd till hemlig teleavlyssning avseende annan brottslighet under åren 1983-2009

1983	17	1989	24	1995	83	2001	121	2007	326
1984	13	1990	13	1996	91	2002	166	2008	390
1985	6	1991	31	1997	58	2003	185	2009	498
1986	15	1992	61	1998	61	2004	221		
1987	15	1993	84	1999	65	2005	291		
1988	15	1994	81	2000	70	2006	310		

Tillstånd till hemlig teleövervakning med stöd av 27 kap. 19 § rättegångsbalken under åren 1989-2009

1989	8	1995	44	2001	414	2007	1315
1990	42	1996	99	2002	549	2008	1455
1991	41	1997	166	2003	645	2009	2134
1992	60	1998	333	2004	753		
1993	60	1999	297	2005	1027		
1994	68	2000	358	2006	1119		

Tillstånd till hemlig kameraövervakning (varav narkotikabrott) under åren 1996-2008

1990	40 (30)	2001	31 (27)	2006	53 (33)
1997	43 (39)	2002	33 (30)	2007	51 (32)
1998	45 (38)	2003	23 (16)	2008	77 (50)
1999	30 (27)	2004	29 (19)	2009	82 (45)
2000	43 (30)	2005	49 (23)		